

บทบาหนางวิสาขาศูทิศทนเพื่อพระพุทศศนนา

"MRS. VISAKHA" AS AN EXCELLENT GIVER

SHE WAS A FIRM BELIEVER IN BUDDHISM

ปรียาภรณ์ ฤทธาพร¹ และ พระมหามิตร ฐิตปณโย²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

Preeyaporn Ritthaprom¹ and Phramaha Mit Thitapanyo²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon kaen Campas, Thailand^{1,2}

Corresponding Author; E-mail: waewta_511@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงยกย่อง “นางวิสาขา” ให้เป็นผู้เลิศด้านการถวายทาน เป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง กิจน่านปการที่นางวิสาขามุ่งมั่นทำเพื่อ พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงจิตใจที่เสียสละอย่างเด่นชัด ทุกครั้งที่พบว่าพระพุทธเจ้าหรือ คณะสงฆ์มีปัญหาติดขัดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมบำเพ็ญเพียร นางไม่รีรอที่จะเข้าช่วย แก้ปัญหา นางมีบทบาทสำคัญในการช่วยอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยความเลื่อมใส ศรัทธา ในการอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ สร้างถาวรวัตถุสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือการเป็น ปฐมเหตุที่ทำให้เกิดพุทธาณุญาต และพุทธบัญญัติบางประการ แม้ต้องขัดแย้งกับครอบครัว ของสามีที่นับถือลัทธิชีเปลือย นางก็ยังยืนกรานจะอยู่ใต้ร่มพระบารมีของพระพุทธองค์ และ ยังชักชวนให้พ่อแม่ของสามีได้มีโอกาสฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง นางวิสาขาจึงกลายเป็นอุบาสิกาที่บำรุงพระพุทธศาสนาอย่าง เป็นเลิศ มีความประพฤติที่ดีงามมากด้วยน้ำใจ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รู้จักกาลเทศะ อีกทั้ง ยังเป็นต้นแบบของอุบาสิกาที่มีบทบาทสำคัญเพียบพร้อมไปด้วยวิชาและจรณะ นางมุ่งอุทิศ

* ได้รับบทความ: 29 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 กันยายน 2563

Received: November 29, 2020; Revised: September 25, 2020; Accepted: September 28, 2020

ตนเพื่อพระพุทธศาสนา กุศลผลบุญเหล่านั้นส่งผลให้นางเกิดมารูปสวย รวยทรัพย์ กลายเป็น
มาตรฐานความงามพร้อมของหญิงผู้งดงามในพระพุทธศาสนาเสมอมาทุกยุคทุกสมัย

คำสำคัญ: บทบาทนางวิสาขา; อุทิศตน; พระพุทธศาสนา

Abstract

In Buddha's time, the Buddha regarded "Mrs. Visakha" as an excellent giver. she was a firm believer in Buddhism. Various tasks that Mrs. Visakha was determined to do for Buddhism. It demonstrated a distinctly selfless mind of her. Every time when she found that the Buddha or the monks had problems with practicing Dhamma practice, she didn't hesitate to help solve the problem. She was an important one in supporting Buddhism and fostering monks by creating important establishments of Buddhism faithfully or being the primary cause for the Buddha's permission and laws. Even having to conflict with her husband's Jainism family, she still insisted to be a Buddhist and persuaded her husband's parents to have a chance to listen to the dharma from the Lord Buddha. When she had Buddhism faith firmly, Mrs. Visakha therefore became a laywoman who perfectly supported Buddhism. She had a good character, a lot of kindness, intelligence, knowledgeable, and circumstance insight. She was an idol for laywomen with important duties and fully equipped with knowledge and good behavior. By dedicating herself to Buddhism, her power of merit, thus, she was born with a beautiful and rich image. it became the standard of beauty of beautiful women in Buddhism every time and every era.

Keywords: Mrs. Visakha's Character; Dedicating Herself; Buddhism

บทนำ

นางวิชาฮาอุบาสิกาผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นมีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เช่น สร้างวัดบุพพาราม ถวายภัตตาหารพระสงฆ์เป็นประจำทุกวัน ๆ ละ 500 พร้อมทั้งชักชวนให้ผู้อื่น เช่น พ่อแม่ แม่สามีและบริวารหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังมีบทบาทสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา สิ่งใดไม่เหมาะสมไม่ควรจะเป็นอันตรายหรือเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา นางวิชาฮาได้ทักท้วงจนเป็นเหตุให้เกิดการบัญญัติหรือเปลี่ยนแปลงวินัยต่างๆ ขึ้นก็หลายครั้ง นอกจากนั้น นางวิชาฮายังได้รับความไว้วางใจเป็นพิเศษกว่าคนอื่น เพราะนางเป็นผู้ใส่ใจดูแลภิกษุ และภิกษุณีอาพาธ และคอยตรวจตราดูสิ่งที่ใดขาดเหลืออยู่มิได้ขาด ยิ่งกว่านั้น นางยังได้อำนวยความสะดวกด้านความเป็นอยู่ให้ทั้งแก่ ภิกษุและภิกษุณี เช่น ถวายผ้าอาบนำ ผ้าเช็ดเท้า โองน้ำ ไม้กวาดที่ปักดอกไม้ คัมภีร์ต่าง ๆ การถวายด้วยประการต่าง ๆ นั้น มีการกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกเป็นจำนวนไม่น้อย เมื่อกล่าวถึงชื่อนางวิชาฮาแล้วก็จะเป็นที่รู้จักกันดีในทางพระพุทธศาสนา จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะนำมาศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างและสร้างความเป็นพุทธมามกะให้กับสังคมที่กำลังหลงลืมในหน้าที่ๆ พึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนา

ประวัติความเป็นมาของนางวิชาฮา

บทบาทของสตรีที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา อย่างเช่นนางวิชาฮามหาอุบาสิกา เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมและค้ำชูพระพุทธศาสนา นางเป็นหญิงที่มีความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ รอบรู้ช่วยเหลือการทำงานของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัย มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย นางวิชาฮาจึงเป็นที่รักใคร่ของครอบครัวตลอดจนข้าทาสบริวาร และยังมีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

1. ชาติกาลและการบรรลุนิพพานเมื่อวัยเยาว์

นางวิชาฮาเป็นลูกสาวของ ท่านธัญชัยเศรษฐี มีมารดาชื่อว่า สมณาเทวี มีปู่ชื่อว่า เมณฑกเศรษฐี และมีย่าชื่อว่า จันทพุมมา อาศัยอยู่ในเมืองภัททิยะแห่งแคว้นอังคะ ซึ่งเป็นเมืองที่มีมหาเศรษฐีผู้มีทรัพย์สมบัติมหาศาลเป็นที่รู้จักกันทั่วชมพูทวีป บรรดามหาเศรษฐีทั้งหลายนั้น เมณฑกเศรษฐีเป็นผู้ที่ร่ำรวยที่สุด ครั้งเมื่อได้ทราบข่าวการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์ เพื่อประกาศพระศาสนาในเมืองภัททิยะ จึงได้เรียกนางวิชาฮาผู้เป็นหลานสาวมาแล้วกล่าวว่า เป็นชาติดีที่เป็นสิริมงคลทั้งแก่เธอและพวกเราเธอ

พร้อมด้วยเพื่อน ๆ ในวัยเดียวกัน 500 คนและพร้อมด้วยบริวารอีก 500 คน ให้รับขึ้นรถ 500 คัน เพื่อไปคอยต้อนรับพระพุทธเจ้า นางวิสาขาร่วมด้วยเพื่อน ๆ เดินทางไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่ทรงประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน (สวนมะลิ) พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพวกเธอเหล่านั้น เมื่อจบพระธรรมเทศนา นางวิสาขาก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน ด้วยการได้ฟังธรรมครั้งแรกในขณะที่เธอมีอายุ 7 ขวบ และเพื่อน ๆ ก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันเหมือนกัน (A. (Thai). 1991: XXXII/152/87-88)

อรรถกถาจารย์ได้ระบุไว้ในคัมภีร์ว่า นางวิสาขานั้นในอดีตชาติสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปุทุมุตตระ ขณะนั้นนางได้ถือกำเนิดเป็นชาวกรุงหัสติ ต่อมานางได้มาฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าปุทุมุตตระ ครั้นฟังธรรมเสร็จได้บรรลุธรรมของพระศาสดานั้น และได้รับการทรงสถาปนาให้ นางเป็นอุบาสิกาผู้เลิศกว่าใครในการถวายทาน และผลบุญแห่งการถวายทานที่เป็นเลิศนี้ ทำให้นางได้เวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป จนเมื่อสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะ นางได้บังเกิดเป็นพระราชธิดาองค์ที่ 7 ของพระเจ้ากิงกิ ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ระบุไว้ว่า...ราชธิดาทั้ง 7 มีนามว่า พระเขมา พระอุบลวรรณนา พระภูษาจารา พระโคตรมี พระธรรมทินนา พระนางมหามายา และนางวิสาขา (A.(Thai), 1991: XXXII/152/87-88) เมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาของนางวิสาขา จะเห็นได้ว่า นางเป็นสตรีที่เป็นเลิศในการถวายทานมาหลายยุคหลายสมัย ซึ่งอาจเป็นอุปนิสัยนำส่งให้นางเกิดมาในครอบครัวที่มีพื้นฐานฐานะที่ดี ในการบรรลุธรรมของนางนั้นถือว่า นางเป็นบุคคลที่สามารถบรรลุธรรมได้แต่เยาว์วัย

2. นางวิสาขาบรรลุพระโสดาบัน

บุคคลที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าจนได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า “เป็นพระโสดาบัน เพราะสังโยชน์ 3 ประการสิ้นไป ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า” (D.(Thai) 1996: X/330/258) สังโยชน์หมายถึง กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ ธรรมที่มัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์มี 10 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามฉันทะ หรือ กามราคะ พยาบาทหรือปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา (A.(Thai) 1996: XXVIII/13/14) และผู้ที่ละสังโยชน์ 3 คือ 1) ไม่มีความเห็นตัวตนว่า เป็นอัตตาที่มั่นคง แต่เห็นเป็นเพียงสังขารหรือเป็นร่างกายที่มีเกิดดับไปตามธรรมดาของโลก เรียกว่า ไม่มีสักกายทิฏฐิ 2) ไม่มีความสงสัยในบาปบุญคุณโทษ ไม่สงสัยว่าบาปมีหรือไม่ บุญมีหรือไม่ มีแต่ความเชื่อมั่นว่า บาปมีบุญมี เรียกว่า ไม่มีวิจิกิจฉา 3) ไม่เชื่อถืออภิมาย เรียกว่า ไม่มีสีลัพพตปรามาส นอกจากนี้ คัมภีร์พระพุทธศาสนายังได้แสดง

ให้เห็นถึงองค์ประกอบแห่งองค์คุณ ที่ทำให้ได้ชื่อเรียกว่า โสดาบัน ต้องประกอบด้วยองค์แห่งคุณ 4 ประการ ผู้ที่สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้วจะต้องประกอบด้วยองค์แห่งคุณ 4 ประการ (D.(Thai) 1996: XI/211/386) คือ 1) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า พระองค์มีพุทธคุณ 9 ประการ 2) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า ธรรม ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมมิให้ตกไปสู่ที่ชั่ว 3) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ท่านมีสังฆคุณ 9 ประการ 4) ประกอบด้วยศีลที่พระอรหันต์ใครไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทมิฬครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ จากคุณสมบัติของผู้ที่เป็นโสดาบันดังกล่าว จะเห็นได้ว่า นางวิสาขา เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพระศาสดาอย่างแน่วแน่มั่นคง และเป็นผู้มีศีล ไม่ติดยึดในรูปกาย และเชื่อมั่นในเรื่องบาปบุญคุณโทษ

สรุปได้ว่า การบรรลุธรรมของนางวิสาขาในชั้นพระโสดาบัน ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน ด้วยการได้ฟังธรรมครั้งแรกในขณะที่ยังมีอายุ 7 ขวบ “เป็นพระโสดาบันเพราะละสังโยชน 3 ประการ กล่าวคือ 1) ไม่มีความเห็นตัวตน 2) ไม่มีความสงสัยในบาปบุญคุณโทษ 3) ไม่เชื่อถือมกมายชีวิต การครองเรือนของนางวิสาขาได้แต่งงานกับตระกูลเศรษฐีอยู่ตระกูลหนึ่งชื่อว่า มิคารเศรษฐี มีบุตรชายชื่อว่า ปุณณวัณณกุมาร ด้วยเงื่อนไขที่ว่า ถ้าจะแต่งงานก็ต้องแต่งกับหญิงที่ต้องประกอบพร้อมด้วยความงาม 5 ประการ ได้แก่ ผงาม เนืองาม กระดุกงาม ผิวงาม วัยงาม นางวิสาขาได้รับเครื่องแต่งกายคือ มหาลดาประสาธน์ เป็นของขวัญจากบิดา ซึ่งมีมูลค่าถึง 9 โกฏิ ซึ่งนับว่ามีมูลค่ามหาศาล ก่อนที่นางวิสาขาจะออกจากเรือน ธนัญชัยเศรษฐีบิดานางวิสาขาได้ให้โอวาท 10 ประการ แก่บุตรสาวในการครองเรือน คือ “ธรรมดาสตรีผู้จะอยู่ในสกุลบิดาของสามี ไฟในก้นไม่พื้งนำออกไฟนอกก็ไม่พื้งนำเข้า พื้งให้แก่ผู้ที่ให้ ไม่พื้งให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ พื้งให้ทั้งแก่ผู้ที่ให้ ทั้งแก่ผู้ที่ไม่ให้ พื้งนึ่งเป็นสุข พื้งบริโภคเป็นสุข พื้งนอนเป็นสุข พื้งบำเรอไฟ พื้งนอนน้อมเทวดาภายใน” หลักโอวาท 10 นี้เป็นสิ่งที่นางวิสาขารับฟังจากบิดา และนำมาปฏิบัติในการครองเรือน นอกจากให้ทรัพย์ภายใน คือ โอวาท 10 ประการแล้ว บิดาของนางยังมอบทรัพย์สิน บริวาร สัตว์เลี้ยง ให้นางติดตัวไปเป็นจำนวนมาก นางได้อยู่กินกับสามี มีลูกหลานจำนวนมาก และนางเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้ายกย่องให้เป็นผู้เลิศกว่าใครในการให้ทาน

บทบาทนางวิชาชาผู้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา

นางวิชาชาได้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา นางมีบทบาทสำคัญในการช่วยอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ในการอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ สร้างถาวรวัตถุสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเป็นปฐมเหตุที่ทำให้เกิดพุทธธานุญาติและพุทธบัญญัติบางประการ ดังนี้

1. การอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์

การอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ เป็นการถวายปัจจัย 4 อันเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ให้กับพระภิกษุสงฆ์ นางวิชาชา เสด็จคณะในฝ่ายผู้เป็นทายิกา นางวิชาชามหาอุบาสิกาเป็นแบบอย่างของผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา กิจวัตรประจำคือ ถวายภัตตาหารน้ำปานะ เภสัช โอสถ ดูแลเอาใจใส่พระสงฆ์ และสร้างถาวรวัตถุ

1.1 ถวายภัตตาหาร น้ำปานะ

โดยปกตินางวิชาชาจะไปวัดวันละ 2 ครั้ง คือ เช้า-เย็น และเมื่อไปก็จะไม่ไปมือเปล่า ถ้าไปเวลาเช้าก็จะมีของเคี้ยวของฉันเป็นอาหารถวายพระ ถ้าไปเวลาเย็นก็จะถือน้ำปานะไปถวาย เพราะนางมีปกติทำอย่างนี้เป็นประจำ จนเป็นที่ทราบกันดีทั้งพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย แม้ตนเองก็ไม่กล้าที่จะไปวัดด้วยมือเปล่า ๆ เพราะละอายที่พระภิกษุหนุ่มสามเณรน้อยต่างก็จะมองดูที่มีอายุนางถืออะไรมา และก่อนที่นางจะออกจากวัดกลับบ้าน นางก็จะเดินเหยียบเยียนถามไถ่ความสุข ความทุกข์ และความประสงค์ของพระภิกษุสามเณร และเหยียบภิกษุใช้จนทั่วถึงทุก ๆ องค์ก่อนแล้วจึงกลับบ้าน (Phrakrukalyanasittiwatana (Saman Kalyanadhammo), 2011 : 358-359) พระพุทธองค์จึงทรงยกย่อง วิสาขามิคารมาตา เลิศกว่าอุบาสิกาสาวิกาทั้งหลายของเราผู้ยินดีในการถวายทาน (A.(Thai) 1996: XX/259/32)

นางวิชาชา ได้ชื่อว่าเป็นมหาอุบาสิกาผู้ยิ่งใหญ่ เป็นยอดแห่งอุปัฏฐายิกาทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยวัตถุปัจจัยไทยทานต่าง ๆ ทั้งที่ถวายเป็นของสงฆ์ส่วนรวม และถวายเป็นของส่วนบุคคล คือ แก่พระภิกษุแต่ละองค์ ๆ การทำบุญของนางนับว่าครบถ้วนทุกประการตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ดังคำที่นางเปล่งอุทานด้วยคำว่า “ความปรารถนาใด ๆ ที่เราตั้งไว้กาลก่อน ความปรารถนานั้น ๆ ทั้งหมดของเราได้สำเร็จเสร็จสิ้นสมบูรณ์ทุกประการแล้ว” ความปรารถนาเหล่านั้น คือ...ความปรารถนาที่จะถวายสลากภัตเป็นโภชนาทาน.... (Phrakrukalyanasittiwatana (Saman Kalyanadhammo), 2011 : 359) พร 8 ประการ

ที่นางวิสาขาทูลขอพรจากพระพุทธเจ้า อันเกี่ยวข้องกับเรื่องภัตตาหาร มี 5 ข้อ คือ 1) พระอาคันตุกะเป็นผู้ไม่ชำนาญทางไม่รู้จักที่โคจร ย่อมเที่ยวบิณฑบาตลำบาก หากได้ฉันอาคันตุกะภัตของหม่อมฉันแล้ว เมื่อท่านชำนาญทางรู้จักที่โคจรย่อมเที่ยวบิณฑบาตโดยไม่ลำบากด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายอาคันตุกะภัตตลอดชีวิต 2) ภิกษุสงฆ์ผู้เตรียมจะเดินทางไปที่ยืนมัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนเองย่อมไม่ทันหมู่เกวียน ไปถึงที่หมายพลบค่ำ จักเดินทางลำบาก เมื่อท่านได้ฉันคัมภีร์ภัตของหม่อมฉันแล้ว สามารถทันหมู่เกวียน ถึงที่หมายก่อนพลบค่ำ และไม่ลำบากในการเดินทาง ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันปรารถนาจะถวายคัมภีร์ภัตแก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต 3) ภิกษุผู้อาพาธเมื่อไม่ได้อาหารเป็นที่สัปายะ อาการจะกำเริบถึงกับมรณภาพด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานภัตแก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต 4) ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุผู้อาพาธ มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนเองก่อนจึงนำอาหารไปให้ภิกษุอาพาธในภายหลัง ทำให้ตนเองอดอาหารไปด้วย เมื่อท่านได้คิลานุปัฏฐากภัตของหม่อมฉันแล้ว จักนำอาหารไปให้ภิกษุอาพาธฉันได้ทันที และตนเองก็ไม่อดอาหาร ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานุปัฏฐากภัตตลอดชีวิต 5) พระพุทธเจ้าทรงเห็นอานิสงส์ 10 ประการ ได้ทรงอนุญาตให้ถวายยาคุได้ หม่อมฉันเห็นอานิสงส์ตามที่พระองค์ตรัสไว้ที่เมืองอันธกวินทะนั้น หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายยาคุประจำแก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต (M,(Thai) 1996: V/350/222)

1.2 ถวายเครื่องนุ่งห่ม (ผ้าอาบน้ำฝน)

นางวิสาขาทูลขอพรถวายผ้าอาบน้ำฝน หลังจากฟังคำบอกเล่าของสาวใช้ที่เข้าใจว่านักบวชซีเปลือย เนื่องจากพระสงฆ์เปลือยกายอาบน้ำฝน “เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จมาประทับที่บ้านและเสร็จกิจแล้ว นางวิสาขาก็ได้เข้าไปกราบทูลขอพร เพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ประทานอนุญาตตามที่ขอนั้น และนางวิสาขาก็เป็นบุคคลแรกที่ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์” นางวิสาขามหาอุบาสิกาให้สาวใช้ไปนิมนต์พระสงฆ์ที่เขตนันทมหาวิหาร เมื่อสาวใช้ไปถึงวัดได้เห็นพระสงฆ์เปลือยกายสรงน้ำฝน สาวใช้เข้าใจผิด กลับไปบอกนางวิสาข่าที่วัดไม่มีพระสงฆ์ มีแต่พวกอาชีวก (นักบวชซีเปลือย) กำลังอาบน้ำฝน นางวิสาขามีความคิดที่จะถวายผ้าอาบน้ำฝน เพื่อให้เอาไว้วេลาวาบน้ำ นางจึงได้ไปกราบทูลพร 8 ประการ จากพระพุทธเจ้า พรอันเกี่ยวข้องกับการถวายผ้าอาบน้ำฝน (ผ้าวัสสิกสาฎก) มี 2 ข้อ คือ 1) การที่ภิกษุสงฆ์เปลือยกายสรงน้ำเป็นสิ่งที่ไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันจึงปรารถนาถวายผ้าอาบน้ำฝน แก่ภิกษุสงฆ์ตลอดชีวิต 2)

ภิกษุณีทั้งหลายเปลือยกายอาบน้ำในแม่น้ำจิวรตีทำเดียวกันกับหญิงแพศยา จึงถูกหญิงเหล่านั้นพูดจาเย้ยหยันว่า พวกเธอยังเป็นสาวอยู่มาประพติพรหมจรรย์ไม่เห็นได้ประโยชน์อะไร ธรรมดาคนในวัยนี้ย่อมบริโภคคามเสียวก่อนมิใช่หรือ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยชราแล้วค่อยมาประพติพรหมจรรย์ เมื่อนั้นก็จะได้ประโยชน์ทั้ง 2 ประการ ฝ่ายภิกษุณีเมื่อถูกต่อว่าบ่อย ๆ ก็อับอายเกือเขิน การที่ภิกษุณีเปลือยกายอาบน้ำเป็นสิ่งไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง (M.(Thai)1996: V/350/222)

สาเหตุที่นางวิสาขกราบทูลขอพรถวายผ้าอาบน้ำฝน เนื่องจากพระสงฆ์เปลือยกายอาบน้ำฝน เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จมาประทับที่บ้านและเสร็จกิจแล้ว นางวิสาขจึงได้เข้าไปกราบทูลขอพร เพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ประทานอนุญาตตามที่ขอ และนางวิสาขก็เป็นบุคคลแรกที่ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ (พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ (สมานกลยาณธัมโม), 2554 : 360)

1.3 ที่อยู่อาศัย (การสร้างถาวรวัตถุสำคัญทางพระพุทธศาสนา)

นางวิสาข มหาอุบาสิกา สร้างวัด วันหนึ่งนางมาถึงวัด นางถอดเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์ มอบให้หญิงสาวผู้ติดตามไว้ แต่หญิงรับใช้ลืมไว้ที่ศาลา นางจึงให้กลับไปนำมาแต่สั่งว่าถ้าพระอานนท์เก็บรักษาไว้ก็ไม่ต้องเอาคืน แต่นางก็กลับคิดได้อีกว่า “เครื่องประดับไม่มีประโยชน์แก่พระเถระ” ดังนั้น นางจึงขอรับคืนมาแล้วนำออกขายในราคา 9 โกฏิ กับ 1 แสนกหาปณะ ตามราคาทุนที่ทำไว้ แต่ก็ไม่มีผู้ใดมีทรัพย์พอที่จะซื้อไว้ได้ นางจึงซื้อเอาไว้เอง ด้วยการนำทรัพย์เท่าจำนวนนั้นมาซื้อที่ดินและวัสดุก่อสร้าง ดำเนินการสร้างวัดถวายเป็นพระอารามที่ประทับของบรมศาสดา และเป็นที่อยู่อาศัยจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์สามเณรได้นามว่าพระวิหารบุพพาราม (พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ (สมานกลยาณธัมโม), 2554 : 359)

นางวิสาขมหาอุบาสิกา มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ในการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ในการสร้างวิหารให้เป็นที่ประทับของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งตอนที่กำลังก่อสร้าง นางได้อาราธนาพระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ด้วยอุทยานภาพของพระเถระ ผู้ที่ไปหาวัสดุก่อสร้างแม้ในระยะทางไกลถึง 50-60 โยชน์ ก็สามารถขนเอามาได้ภายในวันเดียว หรือแม้การยกท่อนไม้หรือก้อนหินใส่เกวียนก็ไม่ลำบาก เปลาเกวียนก็ไม่หัก นอกจากนั้นนางยังสร้างปราสาทสูง 2 ชั้น ที่มีห้องถึง 1,000 ห้อง คือชั้นล่าง 500 ห้อง และชั้นบนอีก 500 ห้อง ครั้งนั้นพระบรมศาสดาเสด็จจาริกโปรดเวไนยสัตว์ที่

เมืองอื่น ครั้นครบ 9 เดือน พระองค์ทรงเสด็จกลับกรุงสวตถี นางวิสาขาจึงไปอาราธนาให้พระบรมศาสดาเสด็จไปประทับบนปราสาทในวิหารชื่อบุพพาราม เพื่อจะได้ลองมหาวิหาร นางได้ถวายทานแต่ภิกษุสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอด 4 เดือน วันสุดท้ายได้ถวายผ้าไตรจีวรชั้นเลิศแต่ภิกษุสงฆ์ พร้อมถวายจตุปัจจัยไทยธรรมอีกมากมาย

การลองมหาวิหารคราวนั้น นางได้บริจาคทรัพย์รวมทั้งหมด 27 โกฏิ คือในการซื้อที่ดิน 9 โกฏิ สร้างวิหาร 9 โกฏิ และในการลองวิหารอีก 9 โกฏิหลังจากลองมหาวิหาร นางวิสาขาแวดล้อมด้วยลูกหลานได้เดินชมมหาวิหารภายในบริเวณวัด เห็นสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่สำเร็จอย่างสวยงาม เกิดความปิติปราโมทย์ใจ คิดว่าความปรารถนา การทำประโยชน์ถ้าในมิติของนางวิสาขา คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกายและแรงใจ ถึงแม้นางวิสาขา จะเป็นคนขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ และชอบทำบุญแต่ในการบำเพ็ญประโยชน์ แต่ละครั้งนางใช้สติปัญญาพิจารณา ถึงประโยชน์ที่จะได้รับไม่ถึงถึงรวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาละช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2550 : 25)

1.4 ยารักษาโรค (เภสัช โอสถ)

พร 8 ประการที่นางวิสาขาขอพรจากพระพุทธเจ้า อันเกี่ยวข้องกับเรื่องยารักษาโรค (เภสัช โอสถ) มี 2 ข้อ คือ 1) ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุผู้อาพาธ มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนเองก่อนจึงนำอาหารไปให้ภิกษุอาพาธในภายหลัง ทำให้ตนเองอดอาหารไปด้วย เมื่อท่านได้คิลานุปัฏฐากภัตตาหารของหม่อมฉันแล้วจึงนำอาหารไปให้ภิกษุอาพาธฉันได้ทันที และตนเองก็ไม่อดอาหาร ด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานุปัฏฐากภัตตาหารตลอดชีวิต 2) ภิกษุอาพาธเมื่อท่านไม่ได้เภสัชที่เป็นสปปายะ อาการอาพาธกำเริบหรือถึงกับมรณภาพ เมื่อท่านได้ฉันคิลานเภสัชของหม่อมฉันแล้ว อาการจักทุเลาลงและไม่มรณภาพ ด้วยเหตุนี้หม่อมฉันจึงปรารถนาจะถวายคิลานเภสัชตลอดชีวิต และความตอนหนึ่งอันเกี่ยวข้องกับการถวายเภสัชทานของนางวิสาขาคือ..ความปรารถนาที่จะถวายเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยเป็นเภสัชทาน (พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ (สมานกลยาณธัมโม), 2554 : 361)

2. การเป็นปฐมเหตุที่ทำให้เกิดพุทธานุญาติและพุทธบัญญัติบางประการ

นางวิสาขามีส่วนในการผลักดันให้บัญญัติพระวินัยบางประการ เป็นการป้องกันความเสื่อมเสียมาสู่พระสงฆ์ ทั้งในเรื่องของกิริยาที่น่านอง การใกล้ชิดสตรี ซึ่งเป็นอันตรายต่อพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมูลเหตุของการบัญญัติพระวินัยบางข้อในพระวินัยปิฎก เช่น กรณีของพระอุทายี มีเรื่องเล่าในปฐมอนิยตสิกขาบท ความว่า “สมัยนั้น นางวิสาขามี

การมารดา มีบุตรหลานมาก มีบุตรหลานล้วนไม่มีโรคได้รับยกย่องว่าเป็นมิ่งมงคล พวกชาวบ้านเชื่อนางวิชาไปปริโภคเป็นคนแรกในงานบุญ งานมหรสพงานฉลอง นางวิชาหามีการมารดาได้รับเชิญไปสู่ตระกูลนั้น นางได้เห็นท่านพระอุทายีนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับพอจะทำการได้กับหญิงสาว ครั้นเห็นแล้วจึงกล่าวกับท่านพระอุทายีว่า “พระคุณเจ้า การที่ท่านนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับ พอจะทำการได้กับมาตุคามสองต่อสองเช่นนี้ ไม่เหมาะสมไม่ควร ท่านไม่ปรารถนาด้วยธรรมนั้นก็จริง ถึงอย่างนั้น ชาวบ้านที่ยังไม่เลื่อมใสก็ทำให้เชียวาก” พระอุทายี แม้นางวิชาว่ากล่าวตักเตือนก็ไม่เชื่อวิชา จึงออกไปบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษพากันตำหนิ ประณามโทษนางว่า “ไฉนท่านพระอุทายี จึงนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับพอจะทำการได้กับมาตุคามสองต่อสองเล่า ” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิท่านพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ (I/444/474)

สรุป นางวิชาได้อุทิศตนในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เป็นผู้มึศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง กิจงานับการที่นางวิชาทำเพื่อพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่เสียสละอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาได้อย่างมุ่งมั่น พระพุทธเจ้าทรงยกย่องนางวิชาให้เป็นผู้เลิศด้านการถวายทาน นางวิชาได้ชื่อว่าเป็นมหาอุบาสิกายิ่งใหญ่ เป็นยอดแห่งอุปัฏฐายิกา ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยวัตถุจตุปัจจัยไทยทานต่าง ๆ ทั้งที่ถวายเป็นของสงฆ์ส่วนรวม และถวายเป็นของส่วนบุคคลแก่พระภิกษุแต่ละองค์ ๆ การทำบุญของนางนับว่าครบถ้วนทุกประการ ในการสร้างวัดบุพพาราม ถวายภัตตาหารพระสงฆ์เป็นประจำทุกวัน ๆ พร้อมทั้งชักชวนให้ผู้อื่นและบริวารหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและบเทบาทสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา สิ่งใด ไม่เหมาะสมไม่ควร จะเป็นอันตรายหรือเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา ก็จะทำท้วงจนเป็นเหตุให้เกิดการบัญญัติหรือเปลี่ยนแปลงวินัยต่าง ๆ ขึ้นหลายครั้ง นางวิชามิใช่จะอุทิศตนเพื่อบำรุงพระภิกษุสงฆ์ และวัดวาอารามต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังสอส่งดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ และปัญหาของพระสงฆ์ทุกรูป หากรูปใดอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยนางก็จะยกย่องเคารพ เชิดชู หากรูปใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย นางจะเข้าไปกล่าวตักเตือนให้รูปนั้นประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง นับว่าเป็นการทำหน้าที่ของพุทธบริษัทที่สมบูรณ์ การอุทิศตนของนางวิชาดังกล่าวนั้น เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันปฏิบัติสืบต่อกันมา ในการอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ ถวายภัตตาหาร น้ำปานะ ถวายเครื่องนุ่งห่ม (ผ้าอาบ น้ำฝน) ที่อยู่อาศัย (การสร้างถาวรวัตถุสำคัญทางพระพุทธศาสนา) ยารักษาโรค (เภสัช โอสถ)

อันเป็นปัจจัย 4 แต่พระภิกษุสงฆ์ และสวดสวดพุทธกรรมของพระภิกษุสงฆ์อันจะนำความเสื่อมเสียมาสู่สังคมชาวพุทธ จึงสมควรอย่างยิ่งที่ชาวพุทธจะนำการอุทิศตนของนางวิสาขาไปเป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างความเป็นพุทธมามกะให้กับสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ของชาวพุทธ อันพึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาเพื่อให้ดำรงอยู่กับสังคมไทยสืบต่อไป

สรุป

บทบาทนางวิสาขาผู้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ได้อุทิศตนเสียสละในการถวายปัจจัย 4 ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับพระภิกษุสงฆ์ นางวิสาขามีหลักในการทำทานที่เป็นวัตถุทาน มุ่งตรงที่จะช่วยแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต เช่น การคำนึงถึงความยากลำบาก คำนึงถึงการอำนวยความสะดวก คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา หากภิกษุอาพาธไม่สามารถบิณฑบาตได้ โดยคำนึงถึงผลเสียภาพลักษณ์ของพระภิกษุสงฆ์ในสังคม ในการเปลื้องกายอาบน้ำ การดูแลพระภิกษุสงฆ์ที่มาจากต่างแดนไม่สามารถคุ้นเคยกับเส้นทางบิณฑบาตเหล่านี้ เป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนบทบาทการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาของนางวิสาขาได้เป็นอย่างดี นอกจากจะคำนึงถึงความสะดวกสบายในปัจจัย 4 อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ช่วยเกื้อหนุนให้การศึกษาปฏิบัติธรรมของหมู่พระภิกษุสงฆ์สามารถเป็นไปด้วยความก้าวหน้า และสามารถนำมาสอนเผยแผ่ให้ญาติโยมได้รับประโยชน์จากสิ่งนี้เมื่อประชาชนได้ฟังธรรมจากพระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ย่อมทำให้เกิดสังคมที่มีความเห็นที่ถูกต้องดีงาม ดังนั้น อาณิสสของการให้ทานของนางวิสาขาได้ส่งผลและมีอิทธิพลต่อสังคมพุทธจนถึงปัจจุบัน จึงถือได้ว่าการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาของนางวิสาขามีคุณูปการต่อชาวพุทธอย่างมหาศาล

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูกลัยานสิทธิวัฒน์ (สมานกลัยานธัมโม). (2554). ความเป็นเลิศในพระพุทธศาสนา.

คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2550). รัฐธรรมนูญเพื่อการดำรงชีวิต ฉบับที่ 82.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พิมพ์สวย, บจก.